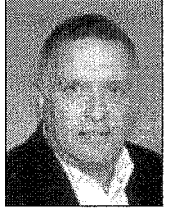

אפשר גם אחרת

דאט:
עו"ד עפר
אטיאס

**לרגל יום העצמאות ה-60 למדינת ישראל,
ערכו אמצעי התקשורת האלקטרונית
והכתובה מצעדים ודירוגים של הדמויות
הבולטות, שהותירו את חותמן, בתחומים
שונים, במשך ששים שנות המדינה.**

בדימוס, שלום בונר, חוברת נושנה ונדירה שהוציא ארגון מסיימי האוניברסיטה העברית בירושלים בשנת 1966, ובה תדפיס הרצאה שנושא השופט זוסמן בכנס הארגון בנושא "כאשר אין יודעים 'צדק' מהו יש להעדיף סדר".

בהרצאתו, פרס השופט זוסמן בפני שומעיו את השקפת עולמו בעניין אופן פעולתו של השופט בהליך השיפוטי, ואני מבקש להביאה בפניכם, כדי להוכיח כי "הקידמה" בה אנו "מתברכים" בתחום השפיטה, אינה קידמה כלל ועיקר, אלא נסיגה רבת, וכי אפשר וראוי לנהוג בדרך אחרת.

כאילו חזה השופט זוסמן, כבר לפני כארבעים שנה, את האנרכיה השוררת בימים אלה בתחום המשפט הפרוצדורלי והמהותי - הוא מזהיר כי "אם יש ברצוננו לתת חרות מוחלטת לשופט, שיוכל לעשות את הישר בעיניו ללא רסן שבסדרי דין, הרי שלא רק שניצור אנדרלמוסיה, אלא שבעלי הדין יהיו נתונים בחזקת סכנה של שרירות לב, ויהיה בכך משום סיכון שמה שיעשה במשפט יהיה תלוי באישיותו של השופט היושב בדין".

הרכבים שונים - פסקי דין שונים

השופט זוסמן, שידע היטב מהם מרכיבי אישיותו של השופט, וכיצד הם משפיעים על פסיקתו - קובע כי "כל שופט הוא בעל אישיות משל עצמו ומטענו הנפשי שונה משל רעהו. לעתים הוא שונה מחברו גם בגישתו לעניין הנדון, ולמרות רצונו אין הוא יכול להשתחרר מדעותיו ומחשבותיו הקודמות והן חייבות להתבטא במלאכתו באורח זה או אחר".

עד כדי כך חרד השופט זוסמן מפני ההשפעה הבלתי רצויה, שעלולה להיות לאישיותו המסוימת של השופט על תוצאת פסיקתו, עד שהוא מטיל ספק בתבונתה של החקיקה הקובעת כי בית המשפט העליון אינו כפוף לתקדימו, והוא מביא כדוגמא לעמדה זו את האפשרות התיאורטית,

מבלי להכנס לדירוגים בתחום המשפט, החלטתי להקדיש רשימה זו לדמותו ולהשקפת עולמו של ד"ר יואל זוסמן ז"ל, שכהן כשופט בבית המשפט העליון משנת 1951, והיה נשיאו של בית המשפט העליון בין השנים 1976 - 1980. את שנתו הראשונה כמתמחה זכיתי לעשות בבית המשפט העליון, בימים שלאחר תום מלחמת יום הכיפורים. בית המשפט העליון התנהל, באותה עת, תחת הנהגתו של מ"מ הנשיא דאז השופט יואל זוסמן ז"ל, זאת עקב כהונתו של הנשיא אגרנט כיו"ר ועדת החקירה הממלכתית על מלחמת יום הכיפורים.

למרות שלא הייתי המתמחה האישי שלו, היו לי מספר הזדמנויות לעבוד במחיצתו ולסייע בידו בנושאים שונים וזכיתי, כתוצאה מכך, לחוות חוויה בלתי רגילה. הרושם העצום של אישיותו רק התחזק אצלי ככל שעברו השנים, וככל שהייתי יכול להשוות בינו לבין נשיאים שבאו אחריו, ובמיוחד הנשיא ברק.

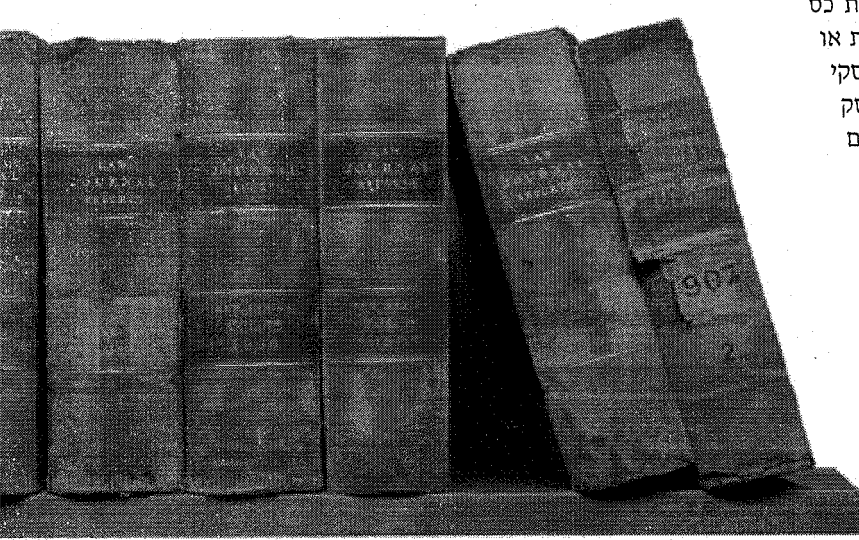
השופט זוסמן היה, בראש ובראשונה, שופט דגול, שראה את יעודו בהכרעה במחלוקת השיפוטית שהובאה בפניו. הוא לא ראה את עצמו כמחנך הדור או כמורה הוראה, הקובע נורמות התנהגות לציבור הרחב ו"הנאור", אלא כמי שנתמנה כדי להכריע עניינית במחלוקות המשפטיות שהובאו בפניו, קטנות כגדולות.

פסקי הדין של השופט זוסמן הצטיינו בבהירותם, והם נכתבו ונוסחו בצורה עניינית ותמציתית. הוא לא ניצל את כס המשפט כדי לעסוק בכתיבה אקדמית או בכתיבה ספרותית פואטית בחסות פסקי דין ארכניים וטרחניים, והוא לא עסק במשפט השוואתי ובדיונים תיאורטיים שלא לצורך.

כמ"מ הנשיא בבית המשפט העליון הוא ראה לנכון להמריץ את השופטים להגדיל את כמות פסקי הדין שכתבו, ותמיד הקפיד לכתוב יותר פסקי דין מאשר חבריו, כדי לתת בכך דוגמא אישית.

כאשר ריכזתי השנה השתלמות בנושא סדרי הדין, קיבלתי באדיבותו הרבה של השופט

"כל שופט הוא בעל אישיות משל עצמו ומטענו הנפשי שונה משל רעהו. לעתים הוא שונה מחברו גם בגישתו לעניין הנדון, ולמרות רצונו אין הוא יכול להשתחרר מדעותיו ומחשבותיו הקודמות והן חייבות להתבטא במלאכתו באורח זה או אחר"

הציבור בכלל, וציבור עורכי הדין בפרט, סובל בתקופה האחרונה מההתדרדרות המתמדת של מערכת המשפט, ככל שהדבר נוגע לרמת הוודאות והיציבות המשפטית, הן בתחום המשפט הדיוני והן בתחום המשפט המהותי. מושגי השסתום כגון "תום הלב", "הסבירות" ו"המידתיות", מחד, ו"מיטת הסדום של הפרוצדורה" מאידך, הפכו זה מכבר את ההכרעה המשפטית לגמישה ולסובייקטיבית עד כדי כך, שהיעוץ המשפטי שאנו נותנים ללקוחותינו הינו בבחינת ספקולציה פרועה.

המבוכה והבלבול השוררים בקרב בעלי הדין ועורכי הדין, שמקורם באי הוודאות שנוצרה במטבחן של אבי הלכת "אפרופים" – יכולים היו להעלם, והשפיות והיציבות היו חוזרים למקומותינו, רק אם היינו משכילים לחזור ולאמץ את תפיסת עולמו של השופט זוסמן, כפי שהוא ביטא אותה בהרצאתו, ובדרך זו להחזיר עטרה ליושנה.

שכבר הוכחה לא פעם כמעשית, שהרכבים שונים של בית המשפט העליון יגיעו לתוצאות סותרות באותה סוגיה ממש, וזאת עקב ההבדלים בין השקפות עולם שונות בהן מחזיקים שופטי בית המשפט העליון בנושאים שונים.

בסיטואציה שכזו, שואל השופט זוסמן: **"היכן כאן הצדק, כאשר קיימת אפשרות למתן שני פסקי דין שונים הסותרים זה את זה? איזה הרכב שופטים 'צודק' יותר מרעהו?"**

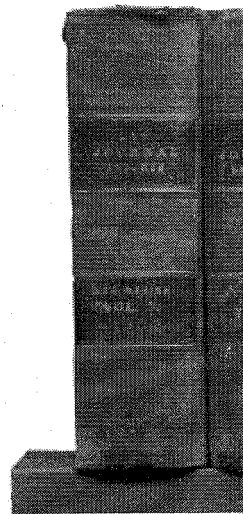
השופט זוסמן מסכים להנחה שגם בפסקי הדין של בית המשפט העליון, ואפילו בפסקי הדין שלו עצמו, נפלו ונופלות טעויות הטעוונות תיקון אולם, לשיטתו, **"שיטה נאותה מחייבת שתיקון טעות בהלכה לא יהיה נתון בידי בית המשפט, אלא בידי המחוקק"** שכן, לדבריו, אם בית המשפט העליון משנה הלכתו, ואפילו השינוי מביא לעשיית צדק – דבר המוטל בספק בעיניו – **"הרי התיקון נעשה בדיעבד, וגם אם אומרים לבעל הדין שהסתמך על הלכה הפסוקה, שלא הוא טעה, אלא בית המשפט, לגביו זה כבר לא מעלה ולא מוריד"**.

השופט זוסמן ראה את עצמו כמי שמחוייב, בראש ובראשונה, לבעלי הדין שהביאו את עניינם לפניו, ולכן הוא עומד בדבריו על עקרון בסיסי במשפט, שלצערנו אבד זה מזמן בים אי הוודאות המשפטית שבו אנו חיים היום – ולפיו **"בעל דין רשאי לסמוך על יציבות של הלכה שנפסקה בבית המשפט ולנהוג על פיה. שינוי הלכה על ידי בית המשפט עצמו עשוי לבלבל את הבריות. איך ידעו הבריות כיצד עליהם לנהוג, אם בית המשפט פוסק פעם כך ופעם כך, וכל הרכב יעשה 'צדק' לעצמו?"**

כמובן שכאשר השינוי בהלכה מוצא את ביטויו בחקיקה, הרי שהדין בשינוי הוא דיון פומבי, שעובר מספר קריאות, הצבעות ודיונים בועדות, אליהן מוזמנים נציגי הגופים הנוגעים בדבר כדי להביע את עמדתם והעיקר – השינוי בהלכה פועל אך ורק באופן פרוספקטיבי, ולא באופן רטרואקטיבי.

בסיכום דבריו, כאשר הוא דן בסוגיה של מידת ההתערבות של בית משפט בהליך המתנהל בפניו, אומר השופט זוסמן:

"שיקוליו של שופט ניטראלי חייבים להיות מונחים על פי חומר הראיות שבעלי הדין הביאו לפניו, ועל פיו עליו לחרוץ את המשפט. הכלל הוא שניהול המשפט מסור לידי בעלי הדין והשופט מכריע ביניהם. אינני רואה שום דרך לשמור על האובייקטיביות של השופט אלא בדרך זו, ואם יוצא תובע אחד מפסיד על שום שלא הוכיח מה שעליו היה להוכיח, אינני מוכן למענו לעוות את שליחותו של השופט".

להשכרה

יחידה 110 מ"ר

(ברוטו ונטו כמעט שווים)

מהודרת במיוחד

וברמת גימור גבוהה

למשרד איכותי,

כולל אופציה של

עד 2 חניות מקורות

עם יציאה מיידית

וללא מדרגות למעלית.

המשרד ברחוב המגינים,

מרחק הליכה מבתי המשפט

אכלוס - 1.8.08

לפרטים נוספים:

ליאורה 04-8567000

liora@aon-israel.com